

ՔԻՒՋԱՆԳԻՐ

ՏԵՐ ԵՒ ՏՆՕՐԵՆ
ՔԻՒՋԱՆԳԻ ՔԵԶՆԱԸ
Ի պիտանք թերթին կ'առարարէր մի միայն
ՏԵՐ ԵՒ ՏՆՕՐԵՆ
Ան ուր կ'ուզուին անկէ գրութիւնք
PUZANTION
Journal Arménien Quotidien.
Politique, Financier et Littéraire
Directeur-Propriétaire
M. ZANT KÉTCHIAN
N. 38
CONSTANTINOPLE.

« Գործարար »
Արմենիայի Երևանի քաղաքում
Երևանի քաղաքում
Մուրադ Գևորգի
Մուրադ Գևորգի
Մուրադ Գևորգի

Հ Ա Յ Ա Թ Ե Ր Ա Ս Ե Ն Օ Ր Ե Ա Ց
9 Բ Ա Ս Մ Ա Ջ Ա Ն 1315
19 Գ Ե Ն Ա Ն Ի Ն Ս Ա Ն Ի 1313
Գ Պ Ա Ն Ի Ս, Ե Ր Կ Ո Ւ Ե Ր Թ Ի, 1898 Յ Ո Ւ Ե Ն Ա Ն Ի 1931
Գ Պ Ա Ն Ի Ս, Ե Ր Կ Ո Ւ Ե Ր Թ Ի, 1898 Յ Ո Ւ Ե Ն Ա Ն Ի 1931

Գ Պ Ա Ն Ի Ս, Ե Ր Կ Ո Ւ Ե Ր Թ Ի, 1898 Յ Ո Ւ Ե Ն Ա Ն Ի 1931

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ Կ Ա Ց Ո Ւ Թ Ի Ի Ե Լ

ԱՐԻՒՆԵՎԻՆ ԵՒ ԱՐԵՎԻՍՏՈՒՏՅԱՆ

Ինչպիսիքն է հոգի են կարգա-
գործելի՞նք Որ կորով դառնանք, չի-
թու թիւիք կ'առնանք քան կ'պակ-
սին։ Չին, Տրէ, յիշու, գերմանն է չնէ,
զգազրիկ չընան, յիշու, ի
ճարաստ, և այլու, ընդհանուր
կանանկութիւն մ'է կ'ընենք, և
վերջն ո՞չ որ կ'ընենք մ'է կ'ընենք։
Ի՞նչն է զանազան Տէրութեանն
խաղացած խաղը շատ խորունկ է,
բայց կուզան պարզանք ուր ար-
մենանուր հայրենիքն անգամ պահ,
մը կ'պարզուն։ Օրինակի համար,
Ռուսիա յայտարարեց թէ ձմեռն փո-
թորիկներուն զէմ իր նաւերը պաշտ-
պաններու համար միայն զացած էր
Բարդ-Արթուր։ Բայց երբ Անգլիոյ
արքայն ընդ որ Բարդ-Արթուր և մեր-
ձակայ թալիթեան բացուին մի-
կազմապէս փաճառակաճանութեան առ-
ջէն, Ռուսիա անկուցեալ և բաց-
բաժակ մերժեց։

Ստանալէս, երբ Գրի Անգլիոյ
գլխից ճարելու համար այն դուժար
որով ձարոնցներն իր երկրէն պիտի
ճարի, Ռուսիա սպասուած լին-
ալով մ'ըստ Բեքուրի կառավարու-
թեան թէ չալուք որ Անգլիոյ հետ
առուտուր ընէք։—Այս երկու իրո-
ւթիւններով, Ռուսիա հարկ դա-
տեց, կամ հարկաբանուցեալ, հասկը-
ցնել այնպիսի թէ զձին իր գերի-
խառնութեան նկատմամբ միայն զը-
բաժէ։

Բեքուրի մէջ զուարճալի տեսա-
րան մը կ'պարզուի այս պահուս-
նով զիստ զիստ զինքն թարթիկէն
(Չունկ-Լի-Եսմէնի պաշտօնաբանը)
զնայ բան մ'ըսաւ, ետեւէն Ռու-
սիոյ դեսպանը կուգայ և հակա-
ռակ կ'ըսէ, Ռուս դեսպանը զնայ
բան մ'ըսաւ, ետեւէն Անգլիացին
կ'ստիպուի չեղարացնելու։ Չինացի
այ, արդէն ապուշին մէկը, բոլոր-
վին շուտարեւելի մ'ըստ Արեւուտե-
րի ստանալներուն խաղացած խաղե-
րուն առկէ։ Մէջ մը Անգլիոյ կը
նայի, մէջ մը Ռուսիոյ, մնացած
ժամանակն ալ Գերմանիոյ։

Շարժել իրկուսան սուրհանդա-
կով անուանած լրագրէր կ'ստանու-
ցան թէ անգլ. դեսպանը պիտի
պիտի որ թալիթեան բացուի մի-
կազմապէս փաճառակաճանութեան առ-
ջէն, ու թէպէտ Ռուսիա կ'հակա-
ռակի, բայց Անգլիա զի՛նով պիտի
չընէ այս կէտի վրայ։ Բեքուրի անգլ.
թղթագրէր կ'ըստ Արեւուտե-
րի կառավարութեան Անգլիայէն
կ'ըստ Ռուսիայէն փոխառութիւն
կ'ընեն կառավարութեան ընդհան-
րութեան առկէ ճնշում է զորով
պիտի զնէ Չինոս վրայ։ Եթէ Անգ-
լիա Ռուսիոյ զէմ զձին պաշտպանէ,
Չինոս յանձն կ'առնու անգլ. դեսպա-
նի առաջարկած պայմաններով փո-
խառնութիւն մը կ'ընեն։ Անգլիա ան-
ցնայն մէջ անտես ըրած ըլլալով
զձին, սա չի վատահիւր այնքան։
Ռուսիա կ'փաստարանէ թէ անու-
տրական զերուութեան ընտելը չու-
նի, բայց կ'առարկէ թէ Անգլիա
քաղաքական նպատակներ ունի՝
առեւտրական միջազգային շահերու
պաշտպան կանգնելով։

Ան այժմ, Ռուսիայից զո՞ն են
Գերմանիայէն, և անոր արագ միայն
հոգ կ'ընեն թէ իրենց կառավարու-
թիւնն ինչպէս պիտի վարուի Ռուսիոյ
հետ։ Տեղի պիտի տայ թէ ոչ Գեր-
մանիա իր յայտարարութեան մէջ չափա-
ւորութիւն կ'ցուցնէ։ Մտիկ ընելով
Անգլիոյ խորհուրդներուն, խտաս-
ցեղ է մտաւարկայտ դրութեան չնի-
անելի ի Գիսո-Չեու, այլ ամէն Տէ-
րութեանց փաճառակաճանութեան տալ
հին նոյն զերուութիւնները զոր անոնք
կ'պիտի զինու միջազգային ու-
րի նաւահանգիստներուն մէջ։

Արթուր թէ ոչ, յայտնի չէ զիստ
Գերմանիա անելի կանոնաւոր կեր-
պով հաստատուած է ի Գիսո-Չեու։
Վերջապէս, Գերմանիա անելի մէթո-
տաւոր մարդիկ են։ Անոնք անգլե-
ցիներն Արթուրիցն ըրով վեր-
ջապէս յայտարարեցին 99 տարուան
համար զԳիսո Չեու վարձու ընեն-
քու առաջարկին, մին Մանսարթից
50 տարին անելի չին տար։ Մին-
չն 99 տարի ինչն պիտի ըլլան, մի
գիտէ։ Արեւելք, ըլլալ մինչեւ ան-
գամ Մարտագոյն Արեւելք, դարա-
ւոր Արեւելքը, քաղաքակրթութեան
արդի հասանքին առկէ, 99 տարի
եղան մի գիտէ որքան ձեւափոխու-
թիւն կ'ընայ պիտի ըլլայ։ Երբ իսկ
50 տարին մեծ չընան մ'է արդի գի-
տերուն ու մէթոտներուն առկէ։
Գիսո-Չեու գնաց, Բայց Չին շատ
բարեստար պէտք է համարի ինչ-
զինքն ինչ Գերմանիա հին կենան։ Ա-
նոնք Հինգերկանի ստուկով վար-
քապետութիւն մ'ալ ունին, Բառն
այ, իրն ալ Չինացիներու համար
նոր են զեւ։ Բայց երկուքը մէկէն
պիտի սովորի առաջին առկէ։
Հինգերկան (Ներքնայն) կ'ընա-
նակ թէ երբ անտէր երկրի մը ժո-
ղովուրդը քաղաքակրթութեան մը
վերջը քաղաքակրթութեան մը պատկանի,
սա իրաւունք ունի
իր իշխանութիւնը տարածելու նոր
մովելիցին ետեւից ցամաքի վրայ,
մինչեւ այն կէտն ուր հանգիստ ու-
րի քաղաքակրթութեան մը համար
միջոցներ չունին։ Բայց մեծաւ-
որ զգուշացնելով Տէրութեան մը
կողմնակցութեան շրջանակները։ Այս
տեսութեամբ, Գերմանիա Գիսո-
Չեուէ զիմ մը կ'ընայ երկնցին ու-
նին։ Մանսարթից և Սիպիւրիոյ անու-
ական սահմանները։ Գերմանիա հայ-
րենակցը շատ արագ բարեկեց
չինն։ Վերջապէս, ի զուր չէ որ
Գերմանիային անուանով միջոցներ ի-
րենց նոր ստացուածքն, և կայսրն
այ իր մէջ երբեք տուաւ, Գիսո-Չեու
միջոցներ կատարելու չունի։

Գիսո-Չեու պատուական պատասխան
պատգամ համեմատ զինացիք
չինցին։ Կրկու միտնութիւններուն
սպանման համար Գիսո-Չեուէ տա-
լէ գառ, պաշտօնականներուն խնդ-
րանքն, և իրենց ստորագրութեանը
յանձն առին երեք կէտեր չինը և
200,000 արծաթ տարածանքով (°)։
Նաեւ 20,000 տարածանքով սպա-
նակներով անուանուած ընտանե-
կներուն։ Ահա զիստ կ'ըստ միտ-
նութեան ինչն արդի արդի լինա-
տուին, բանով մը յայտարարելիք
չունին «Երկնային կայսրութեան»
(°) զաւակները։ Մանկ կենսա-
նակ միտնութեան վրայ, զիստ
հայրն չէ Գերմանիոյ համար։ Չինոս
կայսրութեան կրտսէ տիրել ի փո-
խարէն։

Ան այժմ, Անգլիայից զո՞ն են
Գերմանիայէն, և անոր արագ միայն
հոգ կ'ընեն թէ իրենց կառավարու-
թիւնն ինչպէս պիտի վարուի Ռուսիոյ
հետ։ Տեղի պիտի տայ թէ ոչ Գեր-
մանիա իր յայտարարութեան մէջ չափա-
ւորութիւն կ'ցուցնէ։ Մտիկ ընելով
Անգլիոյ խորհուրդներուն, խտաս-
ցեղ է մտաւարկայտ դրութեան չնի-
անելի ի Գիսո-Չեու, այլ ամէն Տէ-
րութեանց փաճառակաճանութեան տալ
հին նոյն զերուութիւնները զոր անոնք
կ'պիտի զինու միջազգային ու-
րի նաւահանգիստներուն մէջ։

Ինչպիսիքն է հոգի են կարգա-
գործելի՞նք Որ կորով դառնանք, չի-
թու թիւիք կ'առնանք քան կ'պակ-
սին։ Չին, Տրէ, յիշու, գերմանն է չնէ,
զգազրիկ չընան, յիշու, ի
ճարաստ, և այլու, ընդհանուր
կանանկութիւն մ'է կ'ընենք, և
վերջն ո՞չ որ կ'ընենք մ'է կ'ընենք։
Ի՞նչն է զանազան Տէրութեանն
խաղացած խաղը շատ խորունկ է,
բայց կուզան պարզանք ուր ար-
մենանուր հայրենիքն անգամ պահ,
մը կ'պարզուն։ Օրինակի համար,
Ռուսիա յայտարարեց թէ ձմեռն փո-
թորիկներուն զէմ իր նաւերը պաշտ-
պաններու համար միայն զացած էր
Բարդ-Արթուր։ Բայց երբ Անգլիոյ
արքայն ընդ որ Բարդ-Արթուր և մեր-
ձակայ թալիթեան բացուին մի-
կազմապէս փաճառակաճանութեան առ-
ջէն, Ռուսիա անկուցեալ և բաց-
բաժակ մերժեց։

Ստանալէս, երբ Գրի Անգլիոյ
գլխից ճարելու համար այն դուժար
որով ձարոնցներն իր երկրէն պիտի
ճարի, Ռուսիա սպասուած լին-
ալով մ'ըստ Բեքուրի կառավարու-
թեան թէ չալուք որ Անգլիոյ հետ
առուտուր ընէք։—Այս երկու իրո-
ւթիւններով, Ռուսիա հարկ դա-
տեց, կամ հարկաբանուցեալ, հասկը-
ցնել այնպիսի թէ զձին իր գերի-
խառնութեան նկատմամբ միայն զը-
բաժէ։

Գերմանիան իր գործը զիստ ինչ
գնա երկարացուցին չի պարտաւ։ Օգ-
տոբար չէ՞ր ըլլար որ մարդ իր ստոր-
անկողնէն առանց ներքեւ կործին
վրայ բռնած ունենար գրքի նման փո-
րիկ մեքենայ մը, որով կարենար գրի
անել անորոք իր մտածումները։
Ան՝ այդպիսի մեքենայ մը երկարա-
յամ ու շինած էր. զիստ երկու տարի
առաջ տրամադրութեան տակ ունէր,
բայց զժամանակ պարագայ մը իւր
ինձնէ Մտաղիթի էջ յարմար առիթ
հրապարակ անելով կ'ըստ իր զգո-
րծի ինչպիսիքն էր իր մտածումնէր
իմ եզրայիններու ներքեւ, թերեւս
ստով օգտակար ծառայութիւն մը ի-
րենց մտաւարկները կարենային ինչ
մէջ, չ'օգտուի զգոցական մը, երբ
մեքենայ կ'աղողի մը պակաս անըն-
դիւր քան ինչպիսիքն էր երկարա-
յամ կամ մտածումները տաք տաք
գրի անել կարենայ. ազգէ զատ ա-
ռուտուցեալ չ'օգտուի մտաւարկա-
բան ուսանող մը որ կ'օգտուարանայ
բաւական ճիշտ ու անուր կայսր-
թիւն, ցուրտ գիշերները նստել արի-
տեւու համար Այս գործին անձամբ
պատասխան ըլլալով, հիմակ ուրի մը
չինըր մեծ գոտարութեան մէջ չեմ,
միայն ձեր հասուն խորհուրդին պէտք
ունիմ, գիտնալով թէ իմ կարծածին
շատ օգտակար կ'ընայ ըլլալ ի յո-
գի մ'ըստ թաւանակ վաճառել, շի-
թական զ'հողու կ'ընայ ընել. ինչ այլ՝
ինչ միջոցն կ'ընայ յայտարարել և շը-
րապարակ անել։ Նպատակս թէ
անկապա պատասխան մը մեծ կար-
եւորութիւն ունի իմ համար։ Գաւ-
արդիներուն մեր ներքեւ յարգանք
ու անուն վաստակներուն է որ հա-
մարձակութիւն կուտայ մեզի տանկ
նրկի մը համար մեզ գիտնալ։
ԱՐՔԱՆԻՍ ԵՒ ՄՈՒՐԱԳՆԻՍ
Նոյնի մը (Միջոցառելի) 20 Դեպտ.

2000 է անկէ Գաւառայն մը ունիք.
անոնցմէ փոքր մաս մը արդէն հրա-
տարակուած է Ա. Ք. Մ. Մուրիկի թիւ
18ին մէջ. կ'ըստ մը 250 զիստ
մաս առ մաս Բեքուրիցն մէջ հրա-
տարակուած. եթէ ոչ, կ'ըստ՝ որ
բարձրագույն մը լինար, որով հա-
մար ամէն պայմանները զուրկ ենք առ
այժմ։

(ՄԱՆ. ԽՈՒՄ) — Մտիկ մէջ գիր
ընելու գործը ինչ վրայ քաղաքակր-
թիւն կ'ընայ ինչպիսիքն էր ինչ
18ին մէջ. կ'ըստ մը 250 զիստ
մաս առ մաս Բեքուրիցն մէջ հրա-
տարակուած. եթէ ոչ, կ'ըստ՝ որ
բարձրագույն մը լինար, որով հա-
մար ամէն պայմանները զուրկ ենք առ
այժմ։

ՄԱՐԻԱՍԵՐԻ ՀԻՒՅԱՆՍՍ ՄԸ
ԵՐԻՒՍԱՆԵՐ, 7 Յուն.
Գաղաքի իրաւաստական մարմ.
նայն ամէնէն հին է համարելի ուն-
դամը, Մ. Շառլ Լատու, որ իրաւա-
տուութեան պաշտօն վարած էր Սիւլի-
Մատակաբար, Չինացիներ, և Ա տար-
րիկ ի մեր Յարմարի ներկայացուցչին
էր մաս, զիստ. 30 Դեպտ. 55 տա-
րեկան հասակին մէջ, իր արդիւն ա-
մենանութեան առիթով տուած Բարիք
զարգած էր։ Բաղող վերաբարձաւ
Յարմարի նոյն 14ին։ Մինչեւ ե-
րջաք շարժած առաջ կ'ընար ինչ
պատասխան կարծեցեալ արկած մը
էր մի տեղական զեպէ աստիկ յուզում
պատճառներն ինչ իրաւաստի են
կ'ընան։ Էզաբար և մէջ գիշերներուն

Մտիկ մէջ գիր
ընելու գործը ինչ վրայ քաղաքակր-
թիւն կ'ընայ ինչպիսիքն էր ինչ
18ին մէջ. կ'ըստ մը 250 զիստ
մաս առ մաս Բեքուրիցն մէջ հրա-
տարակուած. եթէ ոչ, կ'ըստ՝ որ
բարձրագույն մը լինար, որով հա-
մար ամէն պայմանները զուրկ ենք առ
այժմ։

Մտաւարկութեան և Հարգութեան
բայց ինչպիսիքն էր ինչ
18ին մէջ. կ'ըստ մը 250 զիստ
մաս առ մաս Բեքուրիցն մէջ հրա-
տարակուած. եթէ ոչ, կ'ըստ՝ որ
բարձրագույն մը լինար, որով հա-
մար ամէն պայմանները զուրկ ենք առ
այժմ։

Մտաւարկութեան և Հարգութեան
բայց ինչպիսիքն էր ինչ
18ին մէջ. կ'ըստ մը 250 զիստ
մաս առ մաս Բեքուրիցն մէջ հրա-
տարակուած. եթէ ոչ, կ'ըստ՝ որ
բարձրագույն մը լինար, որով հա-
մար ամէն պայմանները զուրկ ենք առ
այժմ։

Մտաւարկութեան և Հարգութեան
բայց ինչպիսիքն էր ինչ
18ին մէջ. կ'ըստ մը 250 զիստ
մաս առ մաս Բեքուրիցն մէջ հրա-
տարակուած. եթէ ոչ, կ'ըստ՝ որ
բարձրագույն մը լինար, որով հա-
մար ամէն պայմանները զուրկ ենք առ
այժմ։

Մտաւարկութեան և Հարգութեան
բայց ինչպիսիքն էր ինչ
18ին մէջ. կ'ըստ մը 250 զիստ
մաս առ մաս Բեքուրիցն մէջ հրա-
տարակուած. եթէ ոչ, կ'ըստ՝ որ
բարձրագույն մը լինար, որով հա-
մար ամէն պայմանները զուրկ ենք առ
այժմ։

Մտաւարկութեան և Հարգութեան
բայց ինչպիսիքն էր ինչ
18ին մէջ. կ'ըստ մը 250 զիստ
մաս առ մաս Բեքուրիցն մէջ հրա-
տարակուած. եթէ ոչ, կ'ըստ՝ որ
բարձրագույն մը լինար, որով հա-
մար ամէն պայմանները զուրկ ենք առ
այժմ։

Մտաւարկութեան և Հարգութեան
բայց ինչպիսիքն էր ինչ
18ին մէջ. կ'ըստ մը 250 զիստ
մաս առ մաս Բեքուրիցն մէջ հրա-
տարակուած. եթէ ոչ, կ'ըստ՝ որ
բարձրագույն մը լինար, որով հա-
մար ամէն պայմանները զուրկ ենք առ
այժմ։

Մտաւարկութեան և Հարգութեան
բայց ինչպիսիքն էր ինչ
18ին մէջ. կ'ըստ մը 250 զիստ
մաս առ մաս Բեքուրիցն մէջ հրա-
տարակուած. եթէ ոչ, կ'ըստ՝ որ
բարձրագույն մը լինար, որով հա-
մար ամէն պայմանները զուրկ ենք առ
այժմ։

Մտաւարկութեան և Հարգութեան
բայց ինչպիսիքն էր ինչ
18ին մէջ. կ'ըստ մը 250 զիստ
մաս առ մաս Բեքուրիցն մէջ հրա-
տարակուած. եթէ ոչ, կ'ըստ՝ որ
բարձրագույն մը լինար, որով հա-
մար ամէն պայմանները զուրկ ենք առ
այժմ։

Մտաւարկութեան և Հարգութեան
բայց ինչպիսիքն էր ինչ
18ին մէջ. կ'ըստ մը 250 զիստ
մաս առ մաս Բեքուրիցն մէջ հրա-
տարակուած. եթէ ոչ, կ'ըստ՝ որ
բարձրագույն մը լինար, որով հա-
մար ամէն պայմանները զուրկ ենք առ
այժմ։

Մտաւարկութեան և Հարգութեան
բայց ինչպիսիքն էր ինչ
18ին մէջ. կ'ըստ մը 250 զիստ
մաս առ մաս Բեքուրիցն մէջ հրա-
տարակուած. եթէ ոչ, կ'ըստ՝ որ
բարձրագույն մը լինար, որով հա-
մար ամէն պայմանները զուրկ ենք առ
այժմ։

Մտաւարկութեան և Հարգութեան
բայց ինչպիսիքն էր ինչ
18ին մէջ. կ'ըստ մը 250 զիստ
մաս առ մաս Բեքուրիցն մէջ հրա-
տարակուած. եթէ ոչ, կ'ըստ՝ որ
բարձրագույն մը լինար, որով հա-
մար ամէն պայմանները զուրկ ենք առ
այժմ։

Մտաւարկութեան և Հարգութեան
բայց ինչպիսիքն էր ինչ
18ին մէջ. կ'ըստ մը 250 զիստ
մաս առ մաս Բեքուրիցն մէջ հրա-
տարակուած. եթէ ոչ, կ'ըստ՝ որ
բարձրագույն մը լինար, որով հա-
մար ամէն պայմանները զուրկ ենք առ
այժմ։

Մտաւարկութեան և Հարգութեան
բայց ինչպիսիքն էր ինչ
18ին մէջ. կ'ըստ մը 250 զիստ
մաս առ մաս Բեքուրիցն մէջ հրա-
տարակուած. եթէ ոչ, կ'ըստ՝ որ
բարձրագույն մը լինար, որով հա-
մար ամէն պայմանները զուրկ ենք առ
այժմ։

Մտաւարկութեան և Հարգութեան
բայց ինչպիսիքն էր ինչ
18ին մէջ. կ'ըստ մը 250 զիստ
մաս առ մաս Բեքուրիցն մէջ հրա-
տարակուած. եթէ ոչ, կ'ըստ՝ որ
բարձրագույն մը լինար, որով հա-
մար ամէն պայմանները զուրկ ենք առ
այժմ։

Մտաւարկութեան և Հարգութեան
բայց ինչպիսիքն էր ինչ
18ին մէջ. կ'ըստ մը 250 զիստ
մաս առ մաս Բեքուրիցն մէջ հրա-
տարակուած. եթէ ոչ, կ'ըստ՝ որ
բարձրագույն մը լինար, որով հա-
մար ամէն պայմանները զուրկ ենք առ
այժմ։

